

ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Krajský soud v Praze rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Mgr. Tomáše Kocourka, Ph.D., a soudců Mgr. Miroslava Makajeva a Mgr. Lenky Oulíkové ve věci

žalobce: **V. G.**,
státní příslušnost Arménská republika,
bytem X

zastoupený advokátem Mgr. Markem Čechovským,
sídlem Opletalova 25, Praha,

proti

žalované: **Komise pro rozhodování ve věcech pobytu cizinců**,
sídlem náměstí Hrdinů 1634/3, Praha,

o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 3. 2. 2022, č. j. MV-203725-5/SO-2021,

takto:

- I. Rozhodnutí žalované ze dne 3. 2. 2022, č. j. MV-203725-5/SO-2021, se ruší a věc se vrací žalované k dalšímu řízení.
- II. Žalovaná je povinna zaplatit žalobci na náhradě nákladů řízení částku 11 228 Kč k rukám jeho zástupce Mgr. Marka Čechovského, advokáta, a to do 30 dnů od právní moci tohoto rozsudku.

Odůvodnění:

Vymezení věci a obsah rozhodnutí žalované

1. Žalobou podle části třetí, hlavy druhé, dílu prvního zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“) se žalobce domáhá zrušení

v záhlaví označeného rozhodnutí, jímž žalovaná zamítla jeho odvolání a potvrdila rozhodnutí Ministerstva vnitra (dále jen „správní orgán I. stupně“) ze dne 22. 9. 2021, č. j. OAM-38398-50/CD-2017 (dále jen „prvostupňové rozhodnutí“). Prvostupňovým rozhodnutím byla zamítnuta žádost žalobce o vydání cestovního průkazu totožnosti pro nesplnění podmínky uvedené v § 114 odst. 6 písm. h) zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o pobytu cizinců“), neboť žalobce neprokázal, že si z důvodů na jeho vůli nezávislých nemůže opatřit cestovní doklad jiným způsobem.

2. Žalovaná v napadeném rozhodnutí zrekapitulovala dosavadní průběh řízení a obsah odvolání žalobce. Zdůraznila, že ve věci rozhodoval Nejvyšší správní soud (dále jen „NSS“), který rozsudkem ze dne 9. 4. 2020, č. j. 7 Azs 367/2019-33, zrušil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 25. 9. 2019, č. j. 6 A 203/2018-40, a rozhodnutí žalované ze dne 15. 11. 2018, č. j. MV-122996-9/SO-2018, a věc vrátil žalované k dalšímu řízení. Správní orgán I. stupně se proto v novém řízení soustředil na naplnění podmínek stanovených NSS, zejména na opatření relevantních informací o vykonávání branné povinnosti v zemi původu žalobce, které by dostály i podmínkám stanoveným v rozsudcích Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“), na které NSS poukázal. Žalobce neprokázal, že si cestovní doklad nemůže opatřit nezávisle na svojí vůli. Skutečnost, že neabsolvoval základní vojenskou službu v Arménské republice (dále jen „Arménie“), není důvodem pro vydání cestovního dokladu totožnosti podle § 114 odst. 6 písm. h) zákona o pobytu cizinců. Občané Arménie, kteří dovršili osmnáctý rok věku, mají v odvodovém věku 18 až 27 let povinnost vykonat na základě povolávacího rozkazu základní vojenskou službu. Branná povinnost je zcela legitimní občanskou povinností, kterou uznává Úmluva o právním postavení uprchlíků, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Jedná se o zákonnou povinnost, kterou státní příslušník dané země musí dodržovat, přestože z této povinnosti může vyplývat ohrožení bezpečnosti jednotlivce. Základní vojenská služba je v Arménii zakotvena v Ústavě, podle které se na obraně státu musí podílet každý občan. Česká republika není oprávněna jakýmkoliv způsobem zasahovat do suverenity Arménie, resp. do rozhodování o jejích záležitostech. Občané mají povinnost podřídit se normám svého státu. V některých případech lze brance od branné povinnosti osvobodit. Existuje dokonce možnost zproštění vojenské služby ze sociálních důvodů (např. zdravotní problémy nebo nezbytná péče o rodiče). Od roku 2003 existuje možnost výkonu náhradní (civilní) služby. Od roku 2018 jsou zavedeny dvě flexibilní možnosti výkonu vojenské služby. Na zlepšení situace v armádě spolupracují s vládou některé nevládní organizace. Od listopadu 2015 bylo na Ministerstvu obrany vytvořeno Centrum pro udržení lidských práv v ozbrojených silách. Dále existuje systém zákonných záruk a ochranných mechanismů, resp. externí i alternativní mechanismy k ochraně práv vojáků (stížnosti, možnost obrátit se k ombudsmanovi).
3. Žalovaná uvedla, že správní orgán I. stupně obstaral informace o výkonu branné povinnosti v zemi původu. Ze zprávy Ministerstva vnitra ze dne 17. 9. 2020 (pozn. soudu: zpráva Spolkového úřadu pro migraci a uprchlíky z roku 2019) vyplývá, že v arménské armádě dochází k závažnému šikanování a týrání nováčků ze strany nadřízených nebo starších vojáků, které v některých případech může vést ke smrti, pouze ojediněle, nejedná se tedy o běžný jev. Podle informací Ministerstva obrany mohou být na základě žádosti zproštěny vojenské povinnosti osoby s trvalým pobytem v zahraničí, které se nacházejí v odvodovém věku. Žalobce v odvolání netvrdil, že by takovou žádost podal. Uvedl pouze,

že možnost poskytnutí finanční náhrady jako vykoupení se z vojenské služby pozbyla platnosti dne 31. 12. 2019, a proto jí nelze využít. Existují i jiné možnosti, kterých žalobce může ke zproštění vojenské povinnosti využít. Záleží pouze na něm, jakým způsobem bude řešit otázku výkonu základní vojenské služby. Neznalost arménského jazyka a skutečnost, že nebyl v Arménii více než 23 let (patrně míněno 13 let), není překážkou nezávislou na vůli žalobce, kterou by nebylo možné jeho vůli překonat a která by mu skutečně bránila ve vycestování do země původu a v opatření si cestovního dokladu na jejím území. Byť žalobce tvrdí, že nemluví arménským jazykem a nemá v Arménii žádné vazby, je i nadále arménským občanem, jehož zákonnou povinností je podrobit se branné povinnosti, pokud je od něho vyžadována. Stále existuje možnost zproštění vojenské povinnosti, resp. žalobce netvrdil ani neprokázal, že by se o takovou možnost pokusil a tato mu byla znemožněna. Žalovaná v tomto ohledu citovala pasáž rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 23. 3. 2018, č. j. 6 A 90/2015-34, podle které „[a]ni skutečnost, že žalobce by musel v domovské zemi narukovat, nelze hodnotit jako nepřiměřený důsledek napadeného rozhodnutí.“ Žalovaná uvedla, že řízení o vydání cestovního dokladu je ovládáno zásadou dispoziční, jejíž podstatou je svěření iniciativy žadateli, který má povinnost tvrdit rozhodné skutečnosti a navrhopvat důkazy k prokázání svých tvrzení. Žalobce měl poskytnout všechny informace, které považoval za důležité. Bylo v jeho zájmu, aby shromáždil a předložil všechny potřebné doklady. Tvrzení, že po žalobci nelze spravedlivě požadovat, aby riskoval smrt, násilí či mučení v armádě země, která je ve vojenském konfliktu, tudíž je větší riziko takového jednání, nejsou podložena. Žalovaná uzavřela, že v případě postupu podle § 114 odst. 6 písm. h) zákona o pobytu cizinců není povinnost posuzovat dopady rozhodnutí do soukromého a rodinného života. Opačný postup by byl v rozporu s vůlí zákonodárce, neboť ten jasně vymezil, ve kterých případech je třeba otázku přiměřenosti zvážit, a ve kterých nikoliv. V tomto směru poukázala na rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 18. 1. 2021, č. j. 11 A 206/2017-34. Žalovaná doplnila, že žalobci není žádným způsobem bráněno v realizaci jeho soukromého a rodinného života v České republice, tudíž nepřiměřenost napadeného rozhodnutí může namítat jen stěží.

Obsah žaloby

4. Žalobce v žalobě uvádí, že ve věci rozhodoval NSS, který v rozsudku ze dne 9. 4. 2020, č. j. 7 Azs 367/2019-33, zavázal správní orgány, aby opatřily „relevantní informace o arménské armádě tak, aby byly schopny náležitě posoudit, zda při vykonávání branné povinnosti dochází u osob v postavení obdobném stěžovateli (žalobci) k nežádoucím jevům z hlediska čl. 2 nebo 3 Úmluvy natolik často, že se jedná o vcelku běžný jev, a nikoli jev toliko výjimečný.“ Správní orgány si opatřily nové obecné informace o výkonu povinné vojenské služby. V rozporu se závazným názorem NSS nezkoumaly, jak informace dopadají na osoby v postavení podobném žalobci a zda v jeho případě hrozí porušení čl. 2 a čl. 3 Úmluvy. NSS označil obecné závěry za platné, ale nedostatečné ve vztahu k žalobci. Z jeho rozsudku vyplývá, že se správní orgány mají zabývat tím, zda je v možnostech cizince, aby vykonání branné povinnosti vlastními silami splnil, a zda neexistují překážky, které by mu splnění dané podmínky znemožňovaly. Pokud by překážky činily splnění podmínky objektivně nemožným, nepochybně by se jednalo o „důvody na vůli cizince nezávislé“. Stejně je třeba nahlížet na situaci, kdy by splnění stanovené podmínky nebylo možné pro mimořádné skutkové okolnosti po cizinci spravedlivě požadovat. Správní orgány se ani v novém řízení těmito okolnostmi nezabývaly a nerespektovaly závazný názor NSS.

Opětovně rozhodly na základě obecných úvah. Správní orgán I. stupně sice obstaral nové poklady o situaci v arménské armádě, nedoplnil ale zjištění skutkových okolností a jejich posouzení ve vztahu ke konkrétní situaci žalobce a namítanému hrozícímu porušení zaručených práv. S touto odvolací námitkou se žalovaná v podstatě nezabývala, když pouze uvedla, že nemůže zasahovat do suverenity cizího státu.

5. Žalobce namítá, že jsou dány důvody na jeho vůli nezávislé, pro které si nemůže opatřit cestovní doklad totožnosti jiným způsobem. Důvody správním orgánům dostatečně popsal. Cestovní pas mu byl arménskou ambasádou zneplatněn. Nový si nemohl opatřit na ambasádě ani na území Arménie. Žalobce byl předvolán k povinnému odvodu do arménské armády. Z obav o své zdraví a život není objektivně možné, aby do armády nastoupil. V arménské armádě je běžná šikana a násilné podmínky. Poukázal na zprávu o lidských právech Ministerstva zahraničních věcí USA a na zpravodajské zdroje. Arménská armáda je dlouhodobě kritizovaná za vysokou míru šikany, násilí, mučení a úmrtí mimo bojové akce. Arménští představitelé odpovědnost odmítají a situaci neřeší, a to i přes snahy mezinárodních organizací na ochranu lidských práv a zahraniční tlak. Tvzení žalobce potvrzuje i zpráva veřejné ochránkyně práv ze dne 28. 3. 2019, č. j. KVOP-15263/2019 (dále též „zpráva VOP“). Situace v armádě je neměnná. Podle zprávy Ministerstva zahraničních věcí USA z roku 2020 stále dochází k úmrtím mimo bojové akce, přičemž některé jsou evidovány jako sebevraždy. Ty se nedaří dlouhodobě objasňovat, neboť dochází k úmyslnému ničení či neuchování důkazů. Podle veřejně přístupných zpravodajských zdrojů došlo od ledna do října 2021 v armádě k 44 úmrtím, z toho 35 mimo bojové akce. Podklady o arménské armádě tedy nejsou dostatečné. I v řízení o žádosti má správní orgán povinnost zjistit skutkový stav řádně tak, aby o něm nebyly důvodné pochybnosti. Byť je řízení ovládáno zásadou dispoziční, správní orgán má povinnost rozhodovat na základě řádně zjištěného skutkového stavu, což plyne např. z rozsudku NSS ze dne 25. 7. 2019, č. j. 1 Azs 181/2018-29.
6. Správní orgán I. stupně se v červenci 2020 obrátil na Ministerstvo zahraničních věcí s dotazy, které nereflektují situaci žalobce. Všechny otázky se týkají postavení žadatelů o mezinárodní ochranu, kterým žalobce není. Tomu odpovídají odpovědi týkající se postavení navrátilivších se žadatelů o azyl. Další podklady podávají pouze obecné informace o armádě, nikoli o aktuálním výkonu branné povinnosti a jeho podmínkách. Podmínky týkající se armády s ohledem na šikanu a úmrtí mimo bojové akce vyplývají pouze z jediného odstavce zprávy Spolkového úřadu pro migraci a uprchlíky z roku 2019, který potvrzuje existenci sebevražd. Zpráva uvádí, že od Sametové revoluce v roce 2018 dochází ke zlepšení situace. Snahy jsou nedostatečné a neefektivní. Úmrtí je stále velké množství. Žalobci tedy reálně hrozí újma na zdraví či životě, resp. hrozí porušení čl. 2 a čl. 3 Úmluvy. VOP i NSS označily hrozbu na základě tvrzení žalobce za reálnou, která nebyla správními orgány vyloučena. Žalobce prožil celý život v České republice. Nezná jazyk ani kulturně-sociální aspekty místního života. To z něj činí pravděpodobný cíl šikany. Mohl by tak být vystaven nelidskému zacházení.
7. Žalobce již dříve uvedl, že se dostavil na arménskou ambasádu k řešení situace. Tvrdí, že při obstarání předchozího cestovního dokladu mu byl předložen text v arménštině k podpisu, kterému nerozuměl. Až nyní byl na ambasádě informován, že se jednalo o povolávací rozkaz k nástupu vojenské služby. Bylo mu řečeno, že protože už byl předvolán k odvodu, nelze na povinnosti podrobit se vojenské službě ničeho měnit. Nemůže být přistoupeno k odkladu či zrušení povinnosti narukovat. Zároveň mu bylo

sděleno, že mu cestovní doklad nemůže být vydán. Pracovnice ambasády žalobci sdělila, že nemůže nikde zaznamenat, že tam byl osobně, jinak by museli řešit jeho nedobrovolný odvod, a odkázala jej na písemnou formu. Žalobce tedy zaslal písemnou žádost. Odpověď však neobdržel. Žalobce arménskou ambasádu neúspěšně opakovaně uřgoval.

8. Žalobce zdůraznil, že brannou povinnost není třeba vykonat pouze ze zdravotních důvodů nebo z důvodu nutné péče o rodinu, což není jeho případ. Další varianty umožňují rozložení nebo odložení výkonu služby. Nejedná se o případy, které by eliminovaly riziko ohrožení žalobce. Možnost podávat stížnosti či podněty k ombudsmanovi *ex post* nejsou garancí bezpečí. Zákonné záruky a ochranné mechanismy nejsou funkčními prostředky. S ohledem na závěry NSS měly správní orgány zohlednit mezinárodní závazky ČR a požadavky plynoucí z Úmluvy. Měly vzít v potaz, že žalobce přicestoval na území ČR ve věku 9 let, přičemž účelem nebylo vyhnout se branné povinnosti, že se plně integroval do společnosti, že neovládá arménský jazyk a nezná arménskou kulturu a společnost. Žalobce se v nastalé situaci nachází i v důsledku pochybení správních orgánů. NSS navíc jednoznačně deklaroval věrohodnost tvrzení žalobce.
9. Není významné, že napadeným rozhodnutím není ukončen pobyt žalobce na území ČR. Žalobce není schopen získat nový cestovní doklad na arménské ambasádě. Nebyl mu vydán cestovní doklad ani cizinecký pas. Musí si proto obstarat nový cestovní doklad v zemi původu, kde by nepochybně došlo k jeho odvodu do armády. Jelikož tam hrozí ohrožení zdraví, života, resp. porušení čl. 2 a čl. 3 Úmluvy, byly naplněny důvody pro vydání cestovního dokladu. Žalobce zdůraznil, že porušení či hrozba porušení čl. 2 nebo čl. 3 Úmluvy má přednost před respektováním práva suverénního státu na výkon branné povinnosti, což NSS ve svém rozsudku konstatoval s odkazem na judikaturu ESLP (rozsudky ze dne 13. 10. 2014, č. 39583/02, *Perevedentsevy proti Rusku*, ze dne 3. 7. 2008, č. 7188/03, *Chember proti Rusku*, ze dne 21. 1. 2014, č. 48754/11, *Placi proti Itálii*, ze dne 4. 3. 2008, č. 63748/00, *Taştan proti Turecku*, či ze dne 12. 3. 2015, č. 31305, *Lyalyakin proti Rusku*). Napadené rozhodnutí může zasáhnout do práv žalobce, neboť řízení o vydání cestovního dokladu totožnosti je provázáno s řízením ve věci povolení k trvalému pobytu, ve kterém nelze žadateli prominout předložení cestovního dokladu. Jedinou možností, jak získat cestovní doklad, je vycestovat do země původu a absolvovat brannou povinnost. I ze zprávy VOP vyplývá, že pokud jediná možná cesta ovlivnitelná cizincem povede k porušení čl. 3 Úmluvy, neměla by být považována za relevantní. S odkazem na zahraniční zpravodajské zdroje žalobce doplnil, že se zvýšilo riziko újmy na zdraví a životě v důsledku obnovení konfliktu v Náhorním Karabachu. Přestože došlo k oficiálnímu příměří již v listopadu 2020, od prosince je příměří porušováno a i po více než roce tam boje probíhají.
10. Žalobce dále namítá, že napadené rozhodnutí je nepřiměřené s ohledem na rodinný a soukromý život. Žalobce si je vědom, že § 174a zákona o pobytu cizinců nepřikazuje správním orgánům v těchto řízeních zkoumat přiměřenost. Správní orgány se přiměřeností měly zabývat s ohledem na čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 8 odst. 2 Úmluvy. Není podstatné, že žalobce nemusí v důsledku rozhodnutí *de iure* vycestovat, ale že jediný správními orgány umožněný způsob řešení situace je vycestování do země původu. Žalobce zopakoval, že v ČR žije od svých 9 let, vystudoval zde základní i střední školu a má tu vybudované pevné vztahy. Český jazyk ovládá na úrovni mateřského jazyka. Věnuje se řemeslu, nicméně s ohledem na to, že nedisponuje cestovním dokladem, nemůže získat výuční list ani živnostenské oprávnění.

V ČR má celou svoji rodinu. Matka, sestra a prarodiče zde pobývají na základě povolení k trvalému pobytu. Teta s dětmi mají české občanství. S biologickým otcem se od dětství nestýká. Žalobce nemá v zemi původu žádné vazby, jazyk neovládá. Pobyt na území ČR byl doposud realizován legální cestou. Žalobce ze země původu neutekl s cílem vyhnout se vojenské službě, ale odcestoval jako malé dítě s matkou a sestrou. Odcestování a pobyt v zemi původu s ohledem na několikaletý nucený výkon vojenské služby zasáhne do práva žalobce na rodinný a soukromý život. Povinnost zabývat se výše uvedenými skutečnostmi vyslovil i NSS v rozsudku ze dne 9. 4. 2020, č. j. 7 Azs 367/2019-33.

11. Žalobce trvá na tom, že není bez významu, jakým způsobem probíhala jeho předchozí pobytová řízení. Žalobce se do nastalé situace dostal v důsledku předchozího nezákonného postupu správních orgánů a jejich nečinností, což zdůraznily VOP a NSS. Stejně jako sestře a matce byla žalobci schválena žádost o vydání povolení k trvalému pobytu. Všichni byli objednáni k odebrání biometrických údajů. Matce a sestře byly pobytové karty vydány. Žalobci nikoli a byl vyzván k předložení platného cestovního dokladu. V souvislosti s tím poukázal na to, že správní orgány svým postupem porušují zásadu, že se nikdo nesmí dovolávat vlastní nezákonnosti. Žalobce žádost o povolení k trvalému pobytu podal již dne 29. 1. 2014. Správní orgány ji zamítly, ale pouze s ohledem na chybnou transpozici čl. 4 Směrnice č. 2003/109/ES o dlouhodobých rezidentech, což dovodily Městský soud v Praze a NSS. Přestože nebyl kasačním stížnostem přiznán odkladný účinek, zůstaly správní orgány nečinné. Žalobce, jeho matka a sestra doložili aktuální doklady a požadovali bezodkladné rozhodnutí ve věci. Správní orgány měly rozhodnout do 60 dnů. Přestože aktuální doklady byly doloženy ihned po vydání rozsudků Městského soudu v Praze, správní orgán I. stupně ve své nečinnosti setrval a vyzval žalobce, jeho matku a sestru k doložení aktuálních dokladů až dne 19. 2. 2018. Následně vydaly správní orgán I. stupně i žalovaná nezákonná rozhodnutí. V případě, že by správní orgány postupovaly v souladu se zákonem, žalobce by byl od roku 2014 držitelem povolení k trvalému pobytu, pravděpodobně i českého státního občanství. Pouze v důsledku opakovaného nezákonného postupu správních orgánů se ocitl v situaci, kdy si musí, avšak zároveň objektivně nemůže, opatřit doklad totožnosti. Předchozí postup správních orgánů potvrzuje, že důvody, pro které si nemůže opatřit cestovní doklad, byly a jsou na jeho vůli nezávislé. Ignorováním všech souvislostí případu se správní orgány dovolávají vlastního nezákonného jednání, dopouští se zjevné nespravedlnosti, šikanózního jednání a nesprávně interpretují a aplikují neurčitý právní pojem „důvody na vůli nezávislé“ na konkrétní případ žalobce.
12. Správní orgány svým formalistickým postupem znemožňují žalobci se z tohoto pobytového vakua dostat. Žalovaná tuto námitku fakticky bez dalšího odmítla. Omezila se na tvrzení, že cestovní průkaz totožnosti nebyl vydán v souladu se zákonem a že nelze za formalistický považovat postup na základě interpretace právních předpisů v souladu s judikaturou. Žalovaná chybně interpretovala zákonnou úpravu a judikaturu. Ignorovala též rozsudky NSS vydané ve věci žalobce. Přepjatý formalismus je judikaturou konstantně označován za nezákonný, v rozporu s ústavními principy demokratického právního státu. Upřednostňování formalistického přístupu na úkor přístupu materiálního, resp. skutečně zjištěného stavu věci označil za nezákonný opakovaně i Ústavní soud (např. v nálezech ze dne 4. 2. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96, či ze dne 3. 2. 1999, sp. zn. Pl. ÚS 19/98). Ústavní soud ve své konstantní judikatuře netoleruje orgánům veřejné moci a obecným soudům formalistický postup za použití sofistického odůvodňování zřejmé nespravedlnosti. Zdůrazňuje přitom, že obecný soud není absolutně vázán doslovným zněním zákona, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit, pokud to vyžaduje účel zákona, historie jeho vzniku,

systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku. Povinnost soudů nalézat právo neznamená pouze vyhledávat přímé a výslovné pokyny v zákonném textu, ale též povinnost zjišťovat a formulovat, co je konkrétním právem tam, kde jde o interpretaci abstraktních norem a ústavních zásad. Při výkladu a aplikaci právních předpisů nelze opomíjet jejich účel a smysl. Pro nalézání práva platí, že je vždy nezbytné vycházet z individuálních rozměrů každého případu, které jsou založeny na zjištěných skutkových okolnostech. Mnohé případy a jejich specifické okolnosti mohou být značně komplikované. To však orgány veřejné správy či obecné soudy nezabavuje povinnosti udělat vše pro spravedlivé řešení.

Vyjádření žalované

13. Žalovaná uvádí, že správní orgán I. stupně nepochybil při aplikaci zákona. Z prvostupňového rozhodnutí je zřejmé, z jakých podkladů vycházel, jakými úvahami se při aplikaci zákona řídil a k jakým závěrům dospěl. Žalovaná ve vyjádření k žalobě odkázala na obsah napadeného rozhodnutí a zopakovala důvody v něm uvedené. Žalovaná nesouhlasí s tvrzením žalobce, že si z důvodů na jeho vůli nezávislých nemůže opatřit nový cestovní doklad. Skutečnost, že neabsolvoval základní vojenskou službu v zemi původu, není důvodem pro vydání cestovního průkazu totožnosti. U žalobce existuje možnost zproštění vojenské služby. Pokus o zproštění neprokázal. Tvrzená obava o zdraví a život v armádě nebyla ničím podložena. Žalovaná nemá povinnost zkoumat dopady rozhodnutí do rodinného a soukromého života žalobce.

Splnění procesních podmínek a rozsah soudního přezkumu

14. Soud ověřil, že žaloba byla podána včas, po vyčerpání řádných opravných prostředků, osobou k tomu oprávněnou a splňuje všechny formální náležitosti na ni kladené. Jde tedy o žalobu věcně projednatelnou. Soud posoudil žalobu v rozsahu uplatněných žalobních bodů vycházejících ze skutkového a právního stavu ke dni vydání napadeného rozhodnutí (§ 75 odst. 1 a 2 s. ř. s.). Soud o věci rozhodl bez nařízení jednání podle § 76 odst. 1 písm. a) a b) s. ř. s.

Posouzení žalobních bodů

15. Podle § 114 odst. 6 písm. h) zákona o pobytu cizinců ministerstvo vydá cestovní průkaz totožnosti cizinci, který pobývá na území bez platného cestovního dokladu, po skončení jeho platnosti, jde-li o rodinného příslušníka občana Evropské unie, který je držitelem pobytové karty rodinného příslušníka občana Evropské unie a z důvodů na jeho vůli nezávislých si nemůže opatřit cestovní doklad jiným způsobem.
16. Podle § 68 odst. 3 věty první zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“) v odůvodnění se uvedou důvody výroku nebo výroků rozhodnutí, podklady pro jeho vydání, úvahy, kterými se správní orgán řídil při jejich hodnocení a při výkladu právních předpisů, a informace o tom, jak se správní orgán vypořádal s návrhy a námitkami účastníků a s jejich vyjádřením k podkladům rozhodnutí.
17. Podle § 78 odst. 5 s. ř. s. právním názorem, který vyslovil soud ve zrušujícím rozsudku nebo rozsudku vyslovujícím nicotnost, je v dalším řízení správní orgán vázán.

18. Podle § 110 odst. 2 písm. a) s. ř. s., zruší-li Nejvyšší správní soud rozhodnutí krajského soudu, a pokud již v řízení před krajským soudem byly pro takový postup důvody, současně se zrušením rozhodnutí krajského soudu může sám podle povahy věci rozhodnout o zrušení rozhodnutí správního orgánu nebo vyslovení jeho nicotnosti; ustanovení § 75, 76 a 78 se použijí přiměřeně.
19. Podle § 110 odst. 4 s. ř. s., zruší-li Nejvyšší správní soud rozhodnutí krajského soudu a vrátí-li mu věc k dalšímu řízení, je krajský soud vázán právním názorem vysloveným Nejvyšším správním soudem ve zrušovacím rozhodnutí.
20. Žalobce předně namítal, že žalovaná nerespektovala závazný právní názor NSS spočívající v tom, že si opatřila pouze obecné podklady o zemi původu žalobce. Nerespektování závazného právního názoru vysloveného soudem ve zrušujícím rozsudku je samo o sobě důvodem pro zrušení napadeného rozhodnutí pro nezákonnost (viz např. rozsudky NSS ze dne 18. 9. 2003, č. j. 1 A 629/2002-25, č. 73/2004 Sb. NSS, ze dne 23. 9. 2004, č. j. 5 A 110/2002-25, č. 442/2005 Sb. NSS, či ze dne 31. 10. 2019, č. j. 2 Ads 260/2019-30).
21. Závaznost kasačního rozhodnutí soudu není bezvýjimečná. NSS ve své judikatuře připouští, že správní orgán je ve výjimečných případech oprávněn odchytil se od zrušujícího rozsudku v téže věci. Vázanost správního orgánu soudním rozhodnutím by mohla být prolomena v důsledku nových skutkových zjištění nebo v důsledku změny právní úpravy, podle níž má být věc posuzována (viz např. rozsudky NSS ze dne 18. 6. 2004, č. j. 2 Ads 16/2003-56, č. 352/2004 Sb. NSS, či ze dne 23. 9. 2004, č. j. 5 A 110/2002-25, č. 442/2005 Sb. NSS), nebo pokud byl tento právní názor v mezidobí překonán judikaturou na úrovni, kterou by byl i každý senát Nejvyššího správního soudu povinen respektovat v novém rozhodnutí (viz usnesení rozšířeného senátu NSS ze dne 8. 7. 2008, č. j. 9 Afs 59/2007-56, č. 1723/2008 Sb. NSS, nebo rozsudek NSS ze dne 25. 5. 2016, č. j. 1 Azs 31/2016-36). To však není projednáváný případ.
22. Zruší-li NSS rozhodnutí správního orgánu podle § 110 odst. 2 písm. a) s. ř. s., vrací věc k dalšímu řízení správnímu orgánu podle § 78 odst. 4 s. ř. s. Správní orgán je v dalším řízení vázán právním názorem NSS podle § 78 odst. 5 s. ř. s. (srov. např. rozsudek NSS ze dne 11. 1. 2012, č. j. 2 Afs 68/2011-212). Krajský soud je v řízení o žalobě proti rozhodnutí správního orgánu vydanému poté, co NSS v řízení o kasační stížnosti podle § 110 odst. 2 písm. a) s. ř. s. společně s rozhodnutím krajského soudu zrušil i žalobou napadené předchozí rozhodnutí správního orgánu, vázán právním názorem vysloveným NSS v uvedeném kasačním rozhodnutí obdobně, jako by NSS podle § 110 odst. 4 s. ř. s. zrušil pouze rozhodnutí krajského soudu a vrátil mu věc k dalšímu řízení (srov. např. rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 27. 2. 2018, č. j. 46 Af 35/2015-27, č. 3732/2018 Sb. NSS). Zruší-li soud rozhodnutí správního orgánu, je v dalším řízení správní orgán podle § 78 odst. 5 s. ř. s. vázán výkladem neurčitého právního pojmu, jak jej provedl soud, i jeho posouzením, zda skutkové okolnosti případu tento pojem naplňují, či nikoliv (viz rozsudek NSS ze dne 28. 1. 2015, č. j. 1 Azs 200/2014-27, č. 3200/2015 Sb. NSS).
23. Námitka, že žalovaná nerespektovala závazný právní názor NSS, se do značné míry prolíná s námitkou, že si správní orgány neobstaraly konkrétní informace o výkonu základní vojenské služby v Arménii, a s námitkou, že žalobce z důvodů na jeho vůli nezávislých nemohl opatřit cestovní doklad jiným způsobem. Samotné posouzení věci se proto neobejde bez rekapitulace skutkových okolností, které byly z velké části předestřeny již

v rozsudku NSS ze dne 9. 4. 2020, č. j. 7 Azs 367/2019-33, a které nebyly účastníky řízení zpochybněny.

24. Žalobce na území České republiky pobýval od svých 9 let, kdy přicestoval a žil se svou sestrou a matkou. Všichni tři v České republice pobývali z titulu rodinných příslušníků občana EU (partnera matky). Po pěti letech přechodného pobytu podali žádost o povolení k trvalému pobytu, žalobce konkrétně dne 29. 1. 2014. Správní orgán I. stupně řízení o žádosti zastavil s odůvodněním, že tento pobytový režim žalobce neopravňuje danou žádost podat (§ 69 odst. 5 zákona o pobytu cizinců v rozhodném znění). Obdobně postupoval i u matky a sestry žalobce. Uvedený závěr odmítl Městský soud v Praze (rozsudek ze dne 18. 4. 2017, č. j. 6 A 49/2015-66) a následně i NSS (rozsudek ze dne 21. 6. 2017, č. j. 4 Azs 103/2017-27). Oba dovodily, že správní orgány vycházely z chybné transpozice směrnice č. 2003/109/ES o právním postavení státních příslušníků třetích zemí, kteří jsou dlouhodobě pobývajícími rezidenty, a měly přímo aplikovat uvedenou směrnici. Žalobce tak byl oprávněn podat žádost o povolení k trvalému pobytu (stejně tak jeho matka a sestra, jimž bylo následně povolení vydáno). Žalobce však v průběhu řízení o udělení povolení k trvalému pobytu dosáhl 18 let, byl předvolán arménskou ambasádou k vykonání vojenské služby a jeho cestovní doklad byl mimo území Arménie zneplatněn. Přestal tak splňovat podmínku žádosti o povolení k trvalému pobytu, již je předložení cestovního dokladu [§ 70 odst. 2 písm. b) zákona o pobytu cizinců].
25. Žalobce požádal dne 9. 10. 2017 o vydání cestovního průkazu totožnosti s tím, že si nemůže opatřit cestovní doklad prostřednictvím arménské ambasády, která mu zneplatnila cestovní pas. Zároveň byl předvolán k povinnému odvodu do arménské armády. Tvrdil, že pro získání cestovního dokladu mu nezbyvá nic jiného než vycestovat do země původu, kde bude odveden. Z obavy o své zdraví a život odmítá vykonat službu v arménské armádě. K tomu poukázal na několik zahraničních zpráv o lidských právech. Správní orgány jeho žádost zamítly, neboť neprokázal, že by si z důvodů na jeho vůli nezávislých nemohl opatřit cestovní doklad jiným způsobem. Správní orgány nezpochybnilly existenci branné povinnosti jako podmínky pro vydání arménského cestovního dokladu. Považovaly ji za interní záležitost domovského státu žalobce, jejíž splnění je povinností žalobce. Z těchto důvodů byla žádost žalobce rozhodnutím žalované ze dne 15. 11. 2018, č. j. MV-122996-9/SO-2018, zamítnuta. Stejnou optikou posoudil věc i Městský soud v Praze, který žalobu žalobce zamítl rozsudkem ze dne 25. 9. 2019, č. j. 6 A 203/2018-40. Rozsudek Městského soudu v Praze i rozhodnutí žalované zrušil NSS rozsudkem ze dne 9. 4. 2020, č. j. 7 Azs 367/2019-33, a věc vrátil žalované k dalšímu řízení.
26. NSS vytkl správním orgánům, že se věcně nezabývaly tím, zda by žalobce byl v případě výkonu branné povinnosti v Arménii vystaven nebezpečí ohrožení zdraví a života a zda by se jednalo o nepřiměřený zásah do jeho soukromého a rodinného života. NSS v rozsudku uvedl: *„Je-li tedy vydání cestovního dokladu v zemi původu skutečně podmíněno vykonáním branné povinnosti, nelze v samotné existenci této podmínky spatřovat objektivní nemožnost opatřit si cestovní doklad jiným způsobem. Současně je však nezbytné zkoumat, zda je v možnostech daného cizince, aby uvedenou podmínku (zde vykonání branné povinnosti) vlastními silami splnil, respektive zda neexistují překážky, které by mu splnění dané podmínky znemožňovaly. Jinými slovy, pokud by danému cizinci svědčily překážky, jež by činily splnění podmínky objektivně nemožným, nepochybně by se jednalo o situaci podřaditelnou pod pojem „důvody na vůli cizince nezávislé“. Stejně tak je třeba nahlížet na situaci, kdy by splnění stanovené podmínky nebylo možné pro mimořádné skutkové okolnosti po cizinci spravedlivě*

požadovat. Při aplikaci výše uvedeného na právě projednávaný případ je nezbytné dospět k závěru, že správní orgány založily svá rozhodnutí na nedostatečně zjištěném skutkovém stavu. Nijak se totiž nezabývaly tvrzeními, proč je pro stěžovatele (žalobce) splnění branné povinnosti v Arménii z objektivních důvodů nemožné. Tyto důvody jsou přitom poměrně plausibilní, nikoliv nesmyslné a podložené několika zdroji, jež nelze bez dalšího považovat za irrelevantní či neseriózní. Stěžovatel namítl, že by v případě nastoupení k odvodu bylo ohroženo jeho zdraví a život ve smyslu čl. 2 a 3 Úmluvy, jelikož v arménské armádě panuje vysoká míra šikany, násilí, mučení a vražd mimo bojové akce. On sám je více ohrožen těmito okolnostmi, jelikož prožil téměř celý život v České republice, neovládá arménský jazyk a ani není znalý místních kulturně sociálních aspektů. Daná situace je dlouhodobě neměnná a neřešená i přes vnější tlak mezinárodních organizací, zahraničních médií i vlád. Uvedené dokládá odkazy na zprávu o lidských právech Ministerstva zahraničních věcí USA, další zpravodajské zdroje a zároveň na zprávu VOP ze dne 28. 3. 2019, č. j. KVOP-15263/2019, jež uvedené potvrzovala a odkazovala na další zdroje. Stěžovatelem tvrzené skutečnosti nelze a priori označit za nevěrohodné, triviální či snad účelové. Správní orgány se jimi proto měly při posuzování možnosti stěžovatele opatřit si cestovní doklad u státních orgánů země původu důkladněji zabývat. Při tomto posouzení je pak zcela na místě zohlednit s ohledem na mezinárodní závazky České republiky rovněž požadavky vyplývající z Úmluvy.“

27. NSS vyslovil, že v případě žalobce se jedná o takové individuální okolnosti, které odůvodňují nezbytnost toho, aby si správní orgány opatřily relevantní informace o vykonávání branné povinnosti v zemi původu, jež ve správním spise chybí. NSS ve smyslu § 78 odst. 5 s. ř. s. zavázal žalovanou, aby si v dalším řízení opatřila relevantní informace o arménské armádě tak, aby byla schopna náležitě posoudit, zda při vykonávání branné povinnosti dochází u osob v postavení obdobném žalobci k nežádoucím jevům z hlediska čl. 2 nebo čl. 3 Úmluvy natolik často, že se jedná o vcelku běžný jev, a nikoli jev toliko výjimečný, a to zejména v oblasti šikany, násilí, mučení, vražd mimo bojové akce i sebevražd. Současně zavázal žalovanou, aby při hodnocení nově obstaraných podkladů vzala v potaz další individuální okolnosti projednávaného případu, tj. že žalobce přicestoval na území ČR ve věku 9 let, přičemž účelem jeho příchodu nebylo vyhnutí se branné povinnosti, že se na území ČR plně integroval do společnosti (žije zde již většinu svého života se svou matkou a sestrou, které disponují povolením k trvalému pobytu, ke dni podání žádosti byl studentem denního studia, zapojuje se do mimoškolních aktivit a vytvořil si zde další pevné společenské vazby), že v zemi původu nemá žádné vazby, neovládá mateřský jazyk a ani nezná arménskou kulturu a společnost. NSS v tomto smyslu doplnil, že nelze nechat bez povšimnutí skutečnost, že se žalobce nachází v aktuální situaci zčásti rovněž v důsledku pochybení správních orgánů, které nezákonně zastavily řízení o vydání povolení k trvalému pobytu. NSS uzavřel, že tyto skutečnosti mohou mít taktéž vliv na postavení žalobce v rámci arménské armády a možnost toho, zda může být možným objektem jednání porušujícího čl. 2 nebo čl. 3 Úmluvy.
28. Po vrácení věci k dalšímu projednání správní orgán I. stupně doplnil spisový materiál o Informaci Velvyslanectví Arménské republiky ze dne 23. 9. 2019 týkající se cestovních dokladů, překlad části zprávy Spolkového úřadu pro migraci a uprchlíky (BAMF) ze září 2019 týkající se vojenské a civilní služby v Arménii, Informaci Ministerstva zahraničních věcí ze dne 10. 9. 2020, č. j. 120093-6/2020-LPTP, a překlad vybraných částí zprávy rakouského Federálního úřadu pro imigraci a azyl (BFA) ze dne 2. 9. 2020 týkající se vojenské služby a odvodů. Podle napadeného rozhodnutí z těchto materiálů vyplývá, že občané Arménie ve věku od 16 let se musí registrovat k výkonu vojenské služby. Pokud se

zdržují v zahraničí a před dosažením věku 16 let se neodhlásili z Arménie, musí se vrátit do Arménie k odvodu. V opačném případě jim nesmí být vystaven cestovní pas. Po odvodu se mohou vrátit do zahraničí. Po dosažení věku 18 let musí buď vykonat vojenskou službu, nebo být zproštěni vojenské povinnosti. Občané Arménie, kteří dovršili osmnáctý rok věku, mají v odvodovém věku (18–27 let) povinnost vykonat na základě povolávacího rozkazu základní vojenskou službu v délce 24 měsíců. Existuje možnost zproštění vojenské služby ze sociálních důvodů (zdravotní problémy nebo nezbytná péče o rodiče). Od výkonu vojenské služby je osvobozen bránc mj. ze zdravotních důvodů; pokud jeho otec nebo bratr zahynul při obraně země nebo při plnění služebních povinností v ozbrojených silách a který je jediným synem v této rodině; nebo pokud absolvoval základní vojenskou službu v ozbrojených silách jiného státu. Odložit nástup výkonu služby může bránc mj. z důvodů rodinných (samoživitel nebo pečující o praceneschopné rodiče či partnera, otec dvou a více dětí apod.), studijních (student SŠ a VŠ a doktorand), zdravotních, pro výkon poslaneckého mandátu nebo na základě individuálního rozhodnutí vlády. Od roku 2018 jsou nově zavedeny dvě flexibilní možnosti výkonu vojenské služby. První varianta spočívá ve vojenské službě o celkové délce 3 let s možností rozložení do několika částí s delším přerušením. Druhá dopadá na studenty vysokých škol. Před nástupem vojenské služby je jim umožněno školu dostudovat. Během studia jsou povinni podrobit se přípravě na vojenskou službu. Zprávy obsahují informaci, že na zlepšení situace spolupracují s vládou některé nevládní organizace, od listopadu 2015 bylo na Ministerstvu obrany vytvořeno Centrum pro udržení lidských práv v ozbrojených silách, existuje systém zákonných záruk a ochranných mechanismů, resp. externí i alternativní mechanismy k ochraně práv vojáků (stížnost, podání k ombudsmanovi). Od roku 2003 existuje možnost výkonu náhradní (civilní) služby.

29. Žalovaná dále uvedla, že ze zprávy Ministerstva vnitra, Oddělení zahraničních a evropských záležitostí, ze dne 17. 9. 2020 (předkladu vybraných částí zprávy BAMF ze září 2019) vyplývá, že „v arménské armádě dochází k závažnému šikanování a týrání nováčků ze strany nadřízených nebo starších vojáků, které v některých případech může vést ke smrti, pouze ojediněle, tedy se nejedná o běžný jev.“ Dále z této zprávy vyplývá, že dle informací ministerstva obrany mohou být na základě žádosti zproštěny vojenské povinnosti osoby s trvalým pobytem v zahraničí, které se nacházejí ve věku pro povolání do vojenské služby. Žalovaná zdůraznila, že žalobce netvrdil, že takovou žádost podal. Tvrdil pouze, že možnost poskytnutí finanční náhrady jakožto vykoupení se z vojenské služby pozbyla platnosti dne 31. 12. 2019, a nelze ji tedy již využít. Z informací ve spise je dle žalované zřejmé, že existují i jiné možnosti, kterých žalobce může ke zproštění vojenské povinnosti využít. Záleží pouze na něm, jakým způsobem bude řešit otázku výkonu základní vojenské služby v arménské armádě. Skutečnost, že žalobce neabsolvoval základní vojenskou službu v Arménii, není důvodem pro vydání cestovního průkazu totožnosti podle § 114 odst. 6 písm. h) zákona o pobytu cizinců. Branná povinnost je zcela legitimní občanskou povinností. Jedná se o zákonnou povinnost, kterou státní příslušník dané země musí dodržovat, přestože z této povinnosti může vyplývat ohrožení jeho bezpečnosti. Základní vojenská služba je v Arménii zakotvena v Ústavě, která uvádí, že se na obraně republiky musí podílet každý občan. Občané mají povinnost podřídit se normám vydaným státem. Česká republika není oprávněna jakýmkoliv způsobem zasahovat do suverenity Arménie, resp. do rozhodování o jejích záležitostech.
30. NSS zavázal žalovanou, aby si v dalším řízení opatřila relevantní informace o arménské armádě tak, aby byla schopna náležitě posoudit, zda při výkonu branné povinnosti dochází

u osob v postavení obdobném žalobci k nežádoucím jevům z hlediska čl. 2 nebo čl. 3 Úmluvy natolik často, že se jedná o vcelku běžný jev, nikoli jev toliko výjimečný, a to zejména v oblasti šikany, násilí, mučení, vražd mimo bojové akce i sebevražd.

31. Této povinnosti žalovaná nedostála. Podklady, které si obstaraly správní orgány, nelze považovat za dostatečné. Soud souhlasí s námitkou žalobce, že zprávy, které si správní orgány opatřily po zrušujícím rozsudku NSS, obsahují z velké části pouze obecné informace k výkonu vojenské služby, které již byly součástí správního spisu.
32. Podle rozsudku NSS ze dne 31. 7. 2008, č. j. 5 Azs 55/2008-71, platí, že „[i]nformace o zemi původu musí být v maximální možné míře (1) relevantní, (2) důvěryhodné a vyvážené, (3) aktuální a ověřené z různých zdrojů, a (4) transparentní a dohledatelné.“ Správní orgány si v dalším řízení obstaraly jedinou zprávu, ze které plynou informace o chování vůči nováčkům v armádě. Ve zprávě Spolkového úřadu pro migraci a uprchlíky se uvádí, že „v arménské armádě ojediněle dochází k závažnému šikanování a týrání nováčků ze strany nadřízených nebo starších vojáků, které v některých případech může vést ke smrti. Podle Informací generálního státního zástupce bylo v roce 2018 zaznamenáno jedenáct případů sebevražd (2017: deset). Nikoli nevýznamná část těchto případů byla důsledkem úrazů a násilí na nováčcích. Po tzv. „sametové revoluci“ se situace v ozbrojených silách zlepšila. Dalším důležitým cílem nové vlády je boj s korupcí v ozbrojených silách a lepší zabezpečení příslušníků armády. Na zlepšení situace v oblasti lidských práv v armádě spolupracují s vládou také některé nevládní organizace. Kromě toho bylo na ministerstvu obrany vytvořeno už v listopadu 2015 Centrum pro udržení lidských práv v ozbrojených silách, které podléhá dohledu ministra obrany. Objasněnost případů šikany a týrání je však nadále spíše nízká. Nejsou k dispozici informace o tom, že by navrátilci ze zahraničí byli takovému zacházení vystaveni ve větší míře než vojáci žijící v Arménii.“ [zpráva k tomu odkazuje na Zprávu o situaci v Arménii se zaměřením na problematiku azylu a deportací Ministerstva zahraničí ze dne 17. 4. 2019 (stav v únoru 2019); Hovanissian, Irina, Musayelyan, Suren: Armenian Army scrambles to tackle abuse after spate of deaths. In Radio Free Europe/Radio Liberty, 12. 11. 2010, http://www.rferl.org/content/Armenian_Army_Scrambles_To_Tackle_Abuse_After_Spate_Of_Deaths_/2218429.html, a informaci Ministerstva zahraničí ze dne 2. 9. 2010 pro Spolkový úřad pro azyl a uprchlíky (BAMF)]. Informace o tom, že v arménské armádě ojediněle dochází k závažnému šikanování a týrání nováčků ze strany nadřízených nebo starších vojáků, které v některých případech vedlo k sebevraždě, přičemž objasněnost případů šikany a týrání je spíše nízká, nevypovídá o celkovém počtu nebojových úmrtí, které souvisely s jednáním porušujícím čl. 2 a čl. 3 Úmluvy.
33. Žalovaná se zejména nikterak nevypořádala se zprávami Ministerstva zahraničních věcí USA (United States Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2016 – Armenia; United States Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2018 – Armenia) a zpravodajskými zdroji (<http://oc-media.org/murders-suicides-and-fatal-accidents-plague-the-armenian-military/>, <https://www.azernews.az/aggression/109286.html>, <https://www.azernews.az/aggression/116846.html>), na které ve správním řízení poukázal žalobce a veřejná ochránkyně práv ve zprávě VOP, která je součástí správního spisu. Ta upozornila, že Ministerstvo zahraničních věcí USA ve zprávě týkající se dodržování lidských práv v Arménii za rok 2016 (United States Department of State, 2016 Country Reports on Human Rights Practices – Armenia z 3. 3. 2017) „poukázalo na problémy týkající se podezřelých úmrtí v armádě za nebojových podmínek a zdůraznilo také šikanu a špatné

zacházení s branci a vojáky. Zároveň zdůraznilo, že neexistuje žádná spolehlivá statistika týkající se rozsahu zneužívání, životních podmínek, korupce v armádě či ohledně nedostatku odpovědnosti velitelů, která přispívá ke špatnému zacházení s vojáky a jejich zraňování ze strany jejich vrstevníků nebo nadřízených. Dle lidskoprávních pozorovatelů je v armádě obrozována disciplína a vytváří se koncept „mužného chování“, který převažuje nad zákonnými pravidly. Dle Ministerstva obrany vede takováto subkultura vojáky k tomu, že vůbec nehlásí kriminální chování a zneužívání. Ačkoliv vedení armády tento problém uznalo a snaží se jej překonat, nezávislí pozorovatelé uvádí, že někteří vojenští velitelé považují tyto podmínky, stejně jako násilí vůči brancům obecně, za efektivní způsob udržování disciplíny v armádě. (...) Helsinský výbor na základě rozhovorů s 38 bývalými vojenskými pracovníky pro svou výroční zprávu za rok 2015 zjistil, že vojenská policie vystavovala vojáky ve vazbě fyzickému a jinému týrání, včetně bití, kopání, úderů pěstí, úderů gumovými obušky a ponižujícímu zacházení. Rodiny vojáků tvrdí, že nad mnoha vojenskými jednotkami mají kontrolu zkorumpovaní úředníci.“ Dále veřejná ochránkyně práv poukázala na to, že dle zprávy Ministerstva zahraničních věcí USA za rok 2018 (United States Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2018 – Armenia z 13. 3. 2019) nevládní organizace vyjádřily znepokojení, že arménská vláda nereaguje včasné a vhodně na hlášené incidenty týkající se úmrtí v armádě. Dle nezávislého monitorování nebojových úmrtí došlo v první polovině roku 2018 k 24 nebojovým úmrtím, dle zprávy ministerstva obrany k 31 nebojovým úmrtím. Správní orgány byly povinny si opatřit relevantní informace o výkonu branné povinnosti v zemi původu, včetně výskytu případů šikany, násilí, mučení, vražd mimo bojové akce i sebevražd, na které žalobce poukazoval. V tomto směru bylo nutné vypořádat se i s důkazními návrhy žalobce (zprávami a zpravodajskými zdroji, na které odkazoval) a opatřené informace poté posoudit z hlediska čl. 2 a 3 Úmluvy v souladu s judikaturou ESLP. Žalovaná přes odvolací námitky žalobce v rozporu s § 68 odst. 3 větou první správního řádu, který platí i pro rozhodnutí odvolacího správního orgánu (§ 93 odst. 1 správního řádu), nikterak nevysvětlila, proč při hodnocení podmínek v arménské armádě a rizika porušení čl. 2 nebo 3 Úmluvy zcela pominula zprávy Ministerstva zahraničních věcí USA týkající se dodržování lidských práv v Arménii a zpravodajské zdroje, na které žalobce poukazoval, a v tomto směru je napadené rozhodnutí nepřezkoumatelné.

34. NSS uložil správním orgánům povinnost opatřit si relevantní informace o arménské armádě tak, aby byly schopny náležitě posoudit, zda při výkonu branné povinnosti dochází *u osob v postavení obdobném žalobci* k nežádoucím jevům z hlediska čl. 2 nebo 3 Úmluvy natolik často, že se jedná o vcelku běžný jev. I s přihlédnutím k tomu, že správní orgány měly ve vztahu k podmínkám v arménské armádě k dispozici v podstatě jedinou stručnou zprávu, podle níž *o jediné* docházelo k *závažnému šikanování a týrání nováčků* ze strany nadřízených nebo starších vojáků (bez uvedení počtu případů), které v některých případech vedlo ke smrti (nikoli nevýznamná část sebevražd ze zaznamenaného počtu 10, resp. 11 případů v letech 2017 a 2018), přičemž tato zpráva současně připouštěla, že objasněnost případů šikany a týrání je nízká a informace, že by tomuto zacházení byli ve větší míře vystaveni navrátilci ze zahraničí, *nejdou k dispozici*, bylo třeba náležitě zhodnotit také informace plynoucí ze zpráv Ministerstva zahraničních věcí USA a dalších zpravodajských zdrojů, jichž se žalobce dovolával, popřípadě si opatřit jiné dostatečné podklady. V tomto směru se nabízelo opatřit si též zprávu Ministerstva zahraničních věcí USA týkající se stavu lidských práv v Arménii v roce 2020, která byla v době vydání napadeného rozhodnutí k dispozici a na niž poukazuje žalobce v žalobě. Soud připomíná, že aktuálnost zpráv nelze posuzovat pouze na základě faktu, že od jejich vypracování, resp.

vydání uplynul určitý čas. Jak uvedl Krajský soud v Praze v rozsudku ze dne 8. 8. 2017, č. j. 45 Az 21/2016-55, č. 3714/2018 Sb. NSS, *„zastaralá je taková zpráva, která obsahuje informace, které v důsledku změny okolností v období mezi vypracováním zprávy a jejím použitím již nejsou aktuální, neboť situace, již zpráva popisuje, je již zcela jiná. Pokud se podstatně změnila situace, může být zastaralá i zpráva stará pouhý týden a pokud je situace stabilní, může být použitelná i zpráva stará několik let.“* (srov. např. i rozsudky NSS ze dne 22. 1. 2020, č. j. 6 Azs 109/2019-74, a ze dne 9. 2. 2021, č. j. 6 Azs 390/2020-25, či usnesení ze dne 14. 5. 2020, č. j. 4 Azs 117/2019-49, a ze dne 14. 5. 2021, č. j. 8 Azs 262/2020-35). I zdroje obsahující informace za období let 2016 a 2018 mohou být relevantní a vytvářet ucelený obraz o dlouhodobé situaci v arménské armádě, nebude-li zjištěno, že se situace podstatně změnila.

35. Podle závazného názoru NSS měla žalovaná při hodnocení nově obstaraných podkladů vzít v potaz individuální okolnosti projednávaného případu. Měla zohlednit, že žalobce přicestoval na území České republiky ve věku 9 let, účelem jeho příchodu nebylo vyhnutí se branné povinnosti, na zdejší území se plně integroval do společnosti, v zemi původu nemá žádné vazby, neovládá mateřský jazyk a ani nezná arménskou kulturu a společnost, neboť tyto skutečnosti mohou mít vliv na postavení žalobce v rámci arménské armády a možnost být potencionálním objektem jednání porušujícího čl. 2 nebo 3 Úmluvy. Bylo proto třeba, aby si správní orgány opatřily podklady, které jim umožní posoudit, jakým způsobem je přístupováno k brancům (nikoli pouze nováčkům, neboť výkon služby trvá 24 měsíců), kteří neovládají arménský jazyk, žijí dlouhodobě mimo Arménii, nemají v této zemi vytvořeny žádné vazby ani rozvinuté kulturně-sociální povědomí. Z těchto informací měla žalovaná vycházet a posoudit, zda u žalobce nehrozí možnost, že bude vystaven zacházení porušujícímu čl. 2 nebo čl. 3 Úmluvy, a zda nepřeváží důvody pro udělení cestovního dokladu totožnosti i s přihlédnutím k tomu, že se žalobce nachází v aktuální situaci zčásti rovněž v důsledku pochybení správních orgánů, které nezákonně zastavily řízení o vydání povolení k trvalému pobytu. Své úvahy měla žalovaná promítnout do napadeného rozhodnutí a náležitě vysvětlit, z jakého důvodu nelze vycházet ze zahraničních zpráv, na které odkazoval žalobce, nebo proč není jejich obsah dostatečný pro závěr, že by žalobce mohl být vystaven porušování svých základních práv. V odůvodnění rozhodnutí se totiž mají uvést důvody výroku nebo výroků rozhodnutí, podklady pro jeho vydání, úvahy, kterými se správní orgán řídil při jejich hodnocení a při výkladu právních předpisů, a informace o tom, jak se správní orgán vypořádal s návrhy a námitkami účastníků a s jejich vyjádřením k podkladům rozhodnutí (§ 68 odst. 3 věta první správního řádu, který se dle § 93 odst. 1 správního řádu použije i pro odvolací řízení). Napadené ani prvostupňové rozhodnutí však neobsahují úvahy, jakým způsobem byly hodnoceny jednotlivé okolnosti projednávaného případu, kterými byly správní orgány povinny se na základě rozsudku NSS zabývat. Není z nich ani patrné vypořádání žádné ze zpráv o situaci v armádě, na kterou odkazoval žalobce, ani to, zda a jak správní orgány zohlednily dosavadní průběh řízení o vydání povolení k trvalému pobytu. Za dostatečný nelze považovat názor žalované, že skutečnost, že žalobce nebyl na území Arménie více než 23 let (patrně míněno 13), není překážkou nezávislou na vůli účastníka řízení, kterou by nebylo možné jeho vůli překonat a která by mu skutečně bránila ve vycestování a v opatření si cestovního dokladu na území Arménie, ani že neznalost jazyka a absence vazeb nemůže převážit povinnost podrobit se branné povinnosti, pokud je tato od něho vyžadována. Ačkoli lze souhlasit s žalovanou, že tyto okolnosti obecně samy o sobě nejsou překážkou, která by způsobovala nemožnost opatřit si cestovní doklad,

správní orgány se měly zabývat jejich možným vlivem na postavení žalobce v armádě a možnost, že bude vystaven zacházení porušujícímú čl. 2 nebo 3 Úmluvy. Této povinnosti však nedostály. Napadené rozhodnutí je proto nepřezkoumatelné pro nedostatek důvodů. Současně postupovaly v rozporu se závazným právním názorem NSS a svá rozhodnutí založily na nedostatečně zjištěném skutkovém stavu.

36. Pokud žalovaná uvádí, že žalobce mohl požádat o zproštění vojenské služby jakožto osoba s trvalým pobytem v zahraničí, je třeba konstatovat, že z obsahu správního spisu jednoznačně neplyne, zda žalobce měl skutečně možnost tohoto institutu využít. Podle výňatku ze zprávy Spolkového úřadu pro migraci a uprchlíky z roku 2019 mohou být na základě žádosti zproštěny vojenské povinnosti osoby s trvalým pobytem v zahraničí, které se nacházejí ve věku pro povolání do vojenské služby. Dle této zprávy je tedy možnost zproštění vojenské služby spjata s trvalým pobytem v zahraničí. Z informací, které si správní orgány opatřily, nelze dovodit, zda se jedná o pouhý faktický dlouhodobý pobyt, nebo o pobyt na základě povolení k trvalému pobytu, ani zda připadá zproštění vojenské služby v úvahu po obdržení povolávacího rozkazu. Pokud by se možnost nepodrobit se branné povinnosti vztahovala pouze na občany, kteří na území jiného státu pobývají na základě povolení k trvalému pobytu, je třeba připomenout, že žalobce povolením k trvalému pobytu na území České republiky nedisponoval, přičemž v této situaci se nacházel též v důsledku pochybení správních orgánů, které nezákonně zastavily řízení o vydání povolení k trvalému pobytu, jak připomněl též NSS. Z napadeného rozhodnutí neplyne, jaké jiné možnosti osvobození či zproštění od vojenské služby mohl dle žalované žalobce reálně využít. Pokud žalovaná zmiňuje, že existuje možnost výkonu náhradní vojenské služby, dle zprávy Federálního úřadu pro imigraci a azyl (BFA) jsou k jejímu výkonu oprávněny osoby, pokud je výkon vojenské služby ve vojenských jednotkách a nošení, držení, přechovávání a používání zbraní v rozporu s jejich vírou nebo náboženským přesvědčením. Z obsahu správního spisu neplyne, že se jedná o případ žalobce.
37. Správní orgány neobstaraly natolik konkrétní a aktuální informace, aby mohly spolehlivě dospět k závěru, že žalobce může objektivně dosáhnout zproštění vojenské služby, respektive že v případě výkonu základní vojenské služby v zemi původu nebude i s ohledem na své postavení (neznalost jazyka a prostředí a absence jakýchkoli vazeb na zemi původu) potenciálním objektem nežádoucích jevů z hlediska čl. 2 nebo čl. 3 Úmluvy. Pouze v obecné rovině soud konstatuje, že pokud se určitý jev vyskytuje dlouhodobě a opakovaně, nelze hovořit o jevu toliko výjimečném. Současně soud upozorňuje na rozsudek ESLP *Perevedentsevy proti Rusku*, který se týkal případu ruského vojáka, který byl při plnění povinné vojenské služby šikanován, což ho dovedlo ke spáchání sebevraždy. ESLP vyšel z toho, že státy musí dle čl. 2 Úmluvy nejen postihovat nezákonné zbavení života, ale rovněž mají povinnost aktivně lidský život chránit a v tomto ohledu provádět relevantní opatření. Je tedy třeba rovněž posoudit, zda Arménie přijala dostatečná opatření. Žalovaná sice zmínila, že na Ministerstvu obrany bylo v roce 2015 vytvořeno Centrum pro udržení lidských práv v ozbrojených silách a že dle zprávy BFA existuje systém zákonných záruk a ochranných mechanismů, resp. externí i alternativní mechanismy k ochraně práv vojáků (stížnosti, možnost obrátit se k ombudsmanovi), nikterak se však nezabývala tím, nakolik jsou tyto mechanismy efektivní (dle zprávy BAMF byla objasněnost šikany a týrání nadále spíše nízká a dle zprávy citované VOP nevládní organizace vyjadřovaly znepokojení, že arménská vláda nereaguje včasné a vhodně na hlášené incidenty týkající se úmrtí v armádě, přičemž počet nebojových úmrtí dle údajů

Ministerstva obrany dosahoval 31 za první polovinu roku 2018). Při absenci informací o zacházení s osobami neznalými dobře jazyka a prostředí bez vazeb na zemi původu se jeví logické, že riziko porušení čl. 2 a čl. 3 Úmluvy může být u osob s odlišným kulturním a sociálním zázemím a neznalým jazyka země původu zvýšeno. Soud upozorňuje, že není jeho ambicí nyní závazně konstatovat, nakolik často je výkon základní vojenské služby v arménské armádě ve vztahu k osobám v obdobném postavení jako žalobce spojen s nežádoucími jevy ve smyslu čl. 2 nebo čl. 3 Úmluvy a zda žalobce může být přiměřeně pravděpodobně objektem jednání porušujícího čl. 2 nebo 3 Úmluvy. Vzhledem k myslitelným tvrzením žalobce podloženým několika zdroji, s nimiž se žalovaná nikterak nevypořádala, a nedostatečně zjištěnému skutkovému stavu však prozatím přetrvává obava, že by žalobce mohl být takovým nežádoucím jevům vystaven.

38. Námitka žalobce, že správní orgány nerespektovaly závazný právní názor NSS, je tedy s ohledem na výše uvedené důvodná. V dalším řízení bude úkolem žalované, aby v maximální možné míře obstarala aktuální zprávy o konkrétních podmínkách výkonu základní vojenské služby v Arménii, a to nejlépe z různých zdrojů. Žalovaná se v dalším řízení zaměří především na okolnosti šikany, týrání, nelidského zacházení, sebevražd, vražd a na to, jakým způsobem je přistupováno k brancům, kteří jsou spjati s jiným státem, neznají mateřský jazyk, na území Arménie dlouhodobě nežijí a nemají kulturně-sociální vazby na zemi původu. Současně se bude muset vypořádat s informacemi a zdroji, na které odkazoval žalobce ve správním řízení a v řízení před soudem (tj. i zprávou VOP a tam citovanými zdroji). Na základě zjištěných informací o výkonu vojenské služby v Arménii žalovaná posoudí, zda u osob v postavení obdobném žalobci dochází k nežádoucím jevům z hlediska čl. 2 nebo čl. 3 Úmluvy natolik často, že se jedná o vcelku běžný jev, a nikoli jev toliko výjimečný, a zda je lze považovat za mimořádné okolnosti, pro něž nelze po žalobci spravedlivě požadovat výkon branné povinnosti. Vyjde přitom z judikatury ESLP, na kterou odkázal NSS ve svém zrušujícím rozsudku. Pokud dospěje k závěru, že žalobce má objektivně možnost se zprostit výkonu vojenské služby, pak tento svůj závěr náležitě odůvodní.
39. S ohledem na nepřezkoumatelnost napadeného rozhodnutí a nedostatečně zjištěný skutkový stav se soud blíže nezabýval tvrzením žalobce, že je od prosince 2020 porušováno příměří na linii v Náhorním Karabachu. Bude na žalované, aby se i na toto hledisko v dalším řízení zaměřila.
40. Soud neshledal důvodnou námitku žalobce týkající se nepřiměřenosti zásahu napadeného rozhodnutí do soukromého a rodinného života dle čl. 10 odst. 2 Listiny, resp. čl. 8 odst. 2 Úmluvy. Jak uvedl NSS v rozsudku č. j. 7 Azs 367/2019-33, zákon správními orgány v tomto případě výslovně neukládá zkoumat zásah do soukromého a rodinného života cizince. S ohledem na mezinárodní závazky České republiky vyplývající z čl. 8 Úmluvy by bylo možné dovodit nezbytnost posouzení dopadů rozhodnutí do rodinného a soukromého života cizince, avšak pouze v ojedinělých a specifických případech. NSS si byl vědom skutečností, na které žalobce v žalobě poukazuje, tedy že žalobce zde žije od svých devíti let s matkou a sestrou, je zde plně integrován, k zemi původu nemá žádné vazby, za svůj mateřský jazyk považuje češtinu, studoval zde základní a střední školu. Rovněž si byl vědom, že žalobce se nachází v aktuální situaci i v důsledku pochybení správních orgánů. Přestože NSS věděl o možnosti nuceného vycestování žalobce do země původu, jeho integraci v ČR a dalších tvrzených okolnostech, ve zrušujícím rozsudku č. j. 7 Azs 367/2019-33 konstatoval, že žalobce „*nevedl žádné okolnosti, z nichž by bylo možné*

usuzovat na to, že by rozhodnutí o žádosti o vydání cestovního průkazu mohlo představovat samostatný zásah do jeho soukromého nebo rodinného života v intenzitě předpokládané čl. 8 Úmluvy (např. závislost rodinného příslušníka na výhradní péči poskytované stěžovatelem). Jak již bylo řečeno, plnění branné povinnosti je legitimním, časově omezeným požadavkem státu, jehož nezbytnou součástí je dočasné odloučení od rodiny a místa běžného pobytu. Aby mohl být shledán zásah do rodinného nebo soukromého života stěžovatele (žalobce), musely by vyvstat výjimečné okolnosti právě ve vztahu k rodinné situaci. Samotné plnění branné povinnosti, ač v jiné zemi, za takový zásah považovat nelze.“ Žalobce v průběhu nového správního řízení i v řízení před soudem v podstatě pouze opakoval důvody, které již byly predestovány. Neuvedl žádné výjimečné okolnosti, které by znamenaly zásah do jeho soukromého a rodinného života v případě vycestování za účelem výkonu základní vojenské služby. Soud proto neshledal důvod se od názoru NSS odchýlit. Pokud NSS uváděl, že je nezbytné vzít tvrzené okolnosti v potaz, měl tím na mysli, že se mají promítnout v informacích o podmínkách výkonu vojenské služby a v posouzení, zda si žalobce z důvodu na jeho vůli nezávislých nemohl opatřit cestovní doklad jiným způsobem. Skutečnost, že žalobce na území České republiky žije od svých 9 let, vystudoval zde základní a střední školu, mluví plynule česky, má zde matku, sestru, prarodiče a tetu s jejími dětmi, však nemohou představovat samostatný zásah do soukromého nebo rodinného života žalobce v intenzitě předpokládané čl. 8 Úmluvy. Takto intenzivní zásah, který by byl spjatý s dočasným vycestováním za účelem splnění branné povinnosti, nemůže založit ani obecné tvrzení žalobce, že se věnuje řemeslu, avšak bez cestovního dokladu nemůže získat výuční list a živnostenské oprávnění. Námitka není důvodná.

Závěr a rozhodnutí o náhradě nákladů řízení

41. Soud s ohledem na výše uvedené napadené rozhodnutí zrušil pro vady řízení dle § 76 odst. 1 písm. a) a b) s. ř. s. a pro nezákonnost dle § 78 odst. 1 s. ř. s. Podle § 78 odst. 4 s. ř. s. věc vrátil žalované k dalšímu řízení. Vysloveným závazným právním názorem je žalovaná v dalším řízení vázána (§ 78 odst. 5 s. ř. s.).
42. O náhradě nákladů řízení rozhodl soud podle § 60 odst. 1 s. ř. s. Žalobce byl ve věci plně úspěšný, a má proto právo na náhradu nákladů řízení. Náklady sestávají ze zaplaceného soudního poplatku ve výši 3 000 Kč a nákladů na zastoupení advokátem. Výše odměny advokáta za zastupování se stanoví v souladu s § 35 odst. 2 s. ř. s. dle vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „advokátní tarif“). Za zastoupení náleží zástupci odměna za dva úkony právní služby (převzetí a přípravu zastoupení a sepsí žaloby) dle § 11 odst. 1 písm. a) a d) advokátního tarifu ve výši 3 100 Kč za úkon dle § 9 odst. 4 písm. d) ve spojení s § 7 bodem 5 advokátního tarifu. Vedle odměny přísluší zástupci žalobce též náhrada hotových výdajů za dva uvedené úkony právní služby ve výši 300 Kč za úkon dle § 13 odst. 1 a 4 advokátního tarifu. Jelikož zástupce žalobce je společníkem právnické osoby zřízené podle zvláštních právních předpisů upravujících výkon advokacie, která je plátcem daně z přidané hodnoty, je dle § 57 odst. 2 s. ř. s. součástí náhrady nákladů též náhrada této daně ve výši 1 428 Kč (21 % z částky 6 800 Kč). Žalobci tak náleží na náhradě nákladů řízení částka 11 228 Kč. Náhradu nákladů řízení je žalovaná povinna zaplatit k rukám zástupce žalobce (§ 149 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, užitý na základě § 64 s. ř. s.) ve lhůtě 30 dnů od právní moci rozsudku (§ 54 odst. 7 s. ř. s.).

Poučení:

Proti tomuto rozhodnutí lze podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů ode dne jeho doručení. Kasační stížnost se podává ve dvou vyhotoveních u Nejvyššího správního soudu, se sídlem Moravské náměstí 6, Brno. O kasační stížnosti rozhoduje Nejvyšší správní soud.

Lhůta pro podání kasační stížnosti končí uplynutím dne, který se svým označením shoduje se dnem, který určil počátek lhůty (den doručení rozhodnutí). Připadne-li poslední den lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejbližší následující pracovní den. Zmeškání lhůty k podání kasační stížnosti nelze prominout.

Kasační stížnost lze podat pouze z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 s. ř. s. a kromě obecných náležitostí podání musí obsahovat označení rozhodnutí, proti němuž směřuje, v jakém rozsahu a z jakých důvodů jej stěžovatel napadá, a údaj o tom, kdy mu bylo rozhodnutí doručeno.

V řízení o kasační stížnosti musí být stěžovatel zastoupen advokátem; to neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie.

Soudní poplatek za kasační stížnost vybírá Nejvyšší správní soud. Variabilní symbol pro zaplacení soudního poplatku na účet Nejvyššího správního soudu lze získat na jeho internetových stránkách: www.nssoud.cz.

Praha 27. června 2022

Mgr. Tomáš Kocourek, Ph.D., v. r.
předseda senátu